

УДК 94(477)(092:Петлюра:Василько)“1919/1924”

Е. І. Костишин, О. М. Шеремета

ПОЛІТИЧНА СПІВПРАЦЯ ТА ОСОБИСТІ ВЗАЄМИНИ МИКОЛИ ВАСИЛЬКА ТА СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Розкрито особливості політичних взаємовідносин відомого дипломата Миколи Василька та головного отамана військ УНР Симона Петлюри у міжвоєнний період, висвітлено основні напрями їх співпраці спрямованої на захист національних інтересів українського населення, показано їх внесок у розбудову української зовнішньої політики, визначено факти які впливали на прийняття рішень щодо підписання Варшавського договору, показано роль М. Василька у підготовці переїзду С. Петлюри за кордон та створення умов для подальшого його перебування в еміграції.

Ключові слова: Симон Петлюра, Микола Василько, влада, дипломат, державна політика, парламент, Українська держава.

В українському суспільстві останнім часом ведуться дискусії з приводу увічнення пам'яті українських діячів, які радянською пропагандою були затавровані як зрадники, буржуазні націоналісти тощо. У центрі цих дискусій постають майже усі дієві політичні діячі періоду Української революції 1917–1923 років. Взаємовідносини між провідними діячами цього періоду здебільшого були надзвичайно складними, напруженими, нерідко антагоністичними, а то й ворожими. Породжені вони були цілим комплексом об'єктивних і суб'єктивних причин. Насамперед ідейно-політичними розходженнями, ментальними відмінностями, різновекторними зовнішніми орієнтаціями, особистим протистоянням у боротьбі за владу і головне – різним баченням шляхів будівництва та моделей української державності.

Завданням цієї статті є історична реконструкція взаємовідносин Головного Отамана військ УНР Симона Петлюри і Миколи Василька, відомого громадського діяча, мецената, професійного дипломата, у добу існування Української держави (1919-1924 рр.).

Значний внесок у дослідженні постаті С. Петлюри та епохи, у якій він діяв, зробили в останні роки В. Верига, В. Сергійчук, І. Срібняк, А. Ткачук, С. Литвин, В. Савченко, М. Ковальчук, В. Голубко та інші. Політична та дипломатична складові діяльності М. Василька висвітлено у наукових розвідках П. Брицького, О. Добржанського, М. Господина, Є. Юрійчука, М. Керницького, В. Ляхоцького, Є. Онацького, В. Соловйова та ін. Слід зазначити, що в новітній українській історіографії досліджень, які би висвітлювали політичну співпрацю М. Василька та С. Петлюри немає. Це і спонукало авторів до написання статті.

С. Петлюра засадничо був прибічником наддніпрянського централізму. Відродження незалежної української держави він вважав можливим через Київ як столицю. Він був упевнений у правоті свого бачення і намагався переконувати інших. У листі до В. Кедровського 9 вересня 1924 р. він зазначав: “Треба засвоїти американським українцям думку, що Галичина без України Наддніпрянської не повстане” [1, с. 436]. Цю позицію поділяли й підтримували не лише наддніпрянської політики, а й значна частина галичан та буковинців. З-поміж інших варто назвати такого видного тогочасного діяча, як Микола Василько.

На кінець Першої світової війни Микола Василько залишався прихильником так званої “австроконцепції вирішення українського питання” у складі імперії Габсбургів, яка передбачала в разі перемоги країн Четверного союзу відновлення Галицько-Волинської держави як національно-автономного краю. Завдяки своїм зв'язкам з австрійськими дипломатами, він сприяв виробленню вигідних для України умов Берестейського миру, а також укладанню таємного договору про виділення Східної Галичини в окремий коронний край. Міністр закордонних справ Австро-Угорщини О. Чернін у своїх спогадах небезпідставно називав М. Василька “лідером австрійських українців” [2, с. 8].

Усвідомивши неминучість краху Габсбурзької монархії, М. Василько сконцентрувався на роботі з формування незалежної Української держави. 3 жовтня 1918 був активним учасником Української Національної Ради. Координував роботу із створення Українського крайового комітету Буковини, організацію проведення Буковинського віча в Чернівцях. У жовтні 1918 р. став одним з учасників створення Західноукраїнської народної республіки та її представницького органу – Української національної ради у Львові. Разом із Є. Петрушевичем репрезентував останню на переговорах з прем'єр-міністром Австро-Угорщини, які відбулися 23 жовтня 1918 р. Після проголошення ЗУНР протягом півроку очолював її дипломатичне представництво у Відні. Після окупації Королівством Румунія всієї території Буковини докладав зусиль через дипломатичні канали для організації тиску на румунський уряд.

Наприкінці 1919, після приходу до влади Директорії УНР, був призначений послом УНР у Швейцарії в ранзі міністра. Обіймав цю посаду до серпня 1923, після чого був переведений послом до Німецької держави.

У монографії А. Господина та статтях О. Добржанського, М. Керницького, В. Ляхоцького, присвячених дипломату і політиці М. Васильку, поряд з біографією розкриваються шляхи його політичного і професійного становлення як дипломата. Зокрема, у своєму нарисі В. Ляхоцький, описуючи початок політичної кар'єри М. Василька, зазначає, що “увійшовши у політичне життя як старорусин (москвофіл)”, він поступово еволюціонував у національно свідомого захисника інтересів українського населення Буковини. Дослідник наголошує, що протягом десяти років громадської, політичної та парламентської діяльності він “викристалізувався у справжнього лідера українського представництва у Буковинському сеймі” і “доклав чимало зусиль до створення у Буковинському сеймі “Вільнодумного союзу”, за допомогою якого українським

парламентарям вдалося досягнути чималих зрушень в культурно-освітньому житті українців Буковини, посиленні їх впливу в адміністрації краю” [3, с. 475-486].

Оцінюючи професійний рівень М. Василька, більшість дослідників одностайні у своєму висновку, що він виявляв надзвичайний дипломатичний хист, завдяки якому “Буковинський парламентський клуб” зріс чисельно і набрав політичної ваги.

М. Господин – автор дослідження життєвого шляху та дипломатичної діяльності відомих українських дипломатів – представників аристократичних кіл українського суспільства графа М. Тишкевича, князя І. Токаржевського-Карашевича та барона М. Василька, підкреслюючи їх високий професійний рівень, писав, що “ми мали багато послів і дипломатів, а тільки деякі з них визнавалися на міжнародно-дипломатичних нормах” [4, с. 5].

Характеризуючи М. Василька як дипломата і громадсько-політичного діяча, можна зустріти дуже насичені характеристики. Так український посол в Туреччині О. Лотоцький писав, що “це була людина з широким досвідом, з еластичною, вихованою в парламентарних та дворових умовах вдачею”, яка “сполучала невичерпну безодню енергії та ініціативи” [4, с. 35]. Галина Чикаленко-Келлер у листі до свого батька – Є. Чикаленка дає таку характеристику М. Василькові: “У Василька страсть мати при собі різних знаменитостей...Василько, хоч і розумна бестія, і природний дипломат, і джентельмен, але все-таки безпринципний і, мабуть, не дуже чистий науку спекулянт, хоч, правда, коли крав то не українські гроші, як решта наших послів з соціалістів” [5, с. 330]. Є. Чикаленко називає його спритним давнім австрійським гешефт-махером, “який при розвалі Австрії заробив, кажуть, десятки мільйонів і тепер навіть обіцяє петлюрінському урядові позичити, поки він роздобуде грошей” [5, с. 437].

Хоча оцінки постаті Миколи Василька та його діяльності є неоднозначними. Зокрема, негативізмом пройняті оцінки російських та румунських кіл. Певні кола в Румунії називають його ренегатом. Зокрема румунський історик Теодор Балан (1885–1972) М. Василька називає “..інтриганом і опортуністом, сумом політичного життя Буковини [6, р. 20, 24]. В окремих російських колах також переважають негативні оцінки. Визначають М. Василька як “українізатора” Буковини та буковинських русинів, русофоба, ледь не “австрійського прихвостня”.

Водночас Микола Василько був особистістю свого часу. За свою діяльність заслужив немало добрих слів від представників тогочасної політичної еліти Буковини, зокрема, союзників по Вільнодумному союзу в Буковинському крайовому сеймі: Бенно Штраухера та Аурела Ончула.

Призначення М. Василька головою дипломатичної місії УНР у Швейцарії позитивно сприйняв увесь український дипломатичний корпус. Зокрема, Є. Онацький констатував, що європейська преса називала його в цей час “справжнім провідником української закордонної політики” [7, с. 114].

Аналізуючи листування М. Василька, можна зробити висновок, що він фактично зосереджував у своїх руках всю українську дипломатію в Центральній Європі і був уповноважений МЗС УНР розпоряджатися всіма грошовими фондами, що виділялися урядом на утримання посольств і місій та на “пропагандистські цілі”. Зокрема В. Соловйова підкреслює, що “наприкінці 1920 р. М. Василько перебрав на себе функції керівника департаменту чужоземних зносин, але із значно більшими правами, оскільки в його розпорядження переводились значні суми грошей”. Дослідниця наголошує, що “передача М. Василькові повноважень на фінансування дипломатичної служби УНР свідчила не тільки про його високий авторитет, як дипломата, який користувався великою прихильністю головного отамана С. Петлюри, але і про чітку орієнтацію зовнішньополітичного курсу України на Польщу, палким прихильником якого був М. Василько” [8, с. 143].

М. Василько реально оцінював шанси України зберегти свою самостійність. Так Б. Матюшенко у листі до Є. Чикаленка від 30.07.1920 р. писав: “Перед виїздом з Берліна бачився з нашими політиками – Марголінім і Васильком. Люди вірять ще в можливість триматися нашої політиці на петлюрівській комбінації. Я до цих віруючих не належу і, навпаки, вважаю можливими які-будь плани на ближчу будучину лише при умові розриву з петлюровщиною” [5, с. 418]. Він був активним поборником концепції зближення УНР з Польщею та Румунією. Дипломат запропонував Головному отаманові С. Петлюрі конкретний план дій, який міг врятувати суверенну Україну. Василько поділяв думку, що необхідно запросити на територію УНР війська Румунії та Польщі, встановити демаркаційну лінію та під захистом армій обох країн готуватись до весняної воєнної кампанії, попередньо відпустивши на зиму по домівках козаків та старшин армії УНР, погодитись на всі вимоги союзників і щоб запобігти фінансовим витратам – перевести кошти УНР з німецьких банків до румунських [8, с. 156]. Про задуми Василька писав і Д. Дорошенко: “В розмові зі мною Василько висловив думку, що без допомоги своїх ближчих сусідів УНР ніяк не зможе стати на ноги і відстояти свою незалежність. Ці сусіди – Польща і Румунія. Доведеться тимчасово дечим поступитися на користь цих сусідів, бо без цього не обійтись, вбившись самим у колодочки. В такому дусі Василько мав радити лінію політичного поведіння Петлюри і, як виявилось, той його послухав” [9, с. 463].

У польській літературі є твердження, зокрема у М. Дзєвановського, що Петлюра з Пілсудським мали намір реалізувати ідею своєї федералістичної візії, тобто федерації України, Польщі, Білорусії і Литви [10, с. 266-267]. Сам же Петлюра у листі від 3 листопада 1920 р. до М. Василька писав: “Аби Ви знали правду в цій справі...що жадної орієнтації – крім українсько-державної, у мене не було і не буде...Я ніколи не був максималістом в територіальних питаннях, бо вважаю таку позицію ілюзорною і, при даному відношенні внутрішніх сил на Україні, просто злочинною... Хай політичні фантасти за це мене болотом обкидають і агітацію проводять, – я знаю, що той шлях, на якому я стою, скорше до цілі приводить і, замість мрій, тверді підвалини в будівлю держави підведе” [11, с. 269-270]. Дослідник українсько-американських міжнародних зв'язків О. Павлюк звертає увагу на широку популярність М. Василька, на підставі того факту, що навесні

1920 р. “в американських дипломатичних звітах часто згадувалося його ім'я, іноді він навіть фігурував мало як не лідер українського національного руху” [12, с. 429].

Симон Васильович Петлюра – одна із найсуперечливіших постатей української історії. Життя та діяльність нащадка реєстрових козаків та православних священнослужителів, який рано усвідомив свою українськість, одного з лідерів Української революції, Голови Директорії й Головного отамана військ УНР завжди привертала увагу як сучасників-політиків, так і науковців (не лише вітчизняних). Мемуари, архівні документи, історіографія зафіксували найрізноманітніші оцінки його особи – від національного героя до зрадника української ідеї. “Патріотично налаштовані” історики намагаються висвітлювати діяльність Симона Петлюри лише як пророка і мудрого керівника, а “лівоналаштовані” – як політичного аутсайдера і нереалізованого диктатора. Очевидно, що такі оцінки не спроможні розкрити реальний образ С. Петлюри, оскільки кожна сторона просто демонструє “свою правду”. Коли характеризують Петлюру, то здебільшого можна зустріти полярно протилежні характеристики. Так, О. Шульгин вважав, що “Симон Петлюра мав надзвичайні якості дипломата: тонкий інтелект, незвичайно тактовний, лагідний, привітний, він просто зачаровував кожного чужинця, з яким йому доводилося зустрічатися... Але чи ненайбільше виріс він саме як керівник закордонної політики, як діяч європейського, міжнародного масштабу” [13, с. 176]. Є. Чикаленко називає його “батаром”, ненаситним славолюбцем, який “кинувся в вир на чолі синьо-жовтих батярів – большевиків і обезсмертив своє ім'я, як Герострат, зруйнувавши дощенту українську державність і кинувши її на розтерзання любих братів наших – москалів і поляків” [5, с. 118]. Наприкінці 1919 р. Є. Чикаленко, сповнений оптимізмом, припускає, що, за певних обставин, коли більшовики розбіють Денікіна, а Антанта визнає Україну і допоможе їй в боротьбі з більшовиками, тоді Петлюра “цей маленький, середній по здатностях чоловічок, стане справжнім героєм, рівним Хмельницькому, і ім'я його перейде в історію як визволителя і творця нової України” [5, с. 155].

Суттєву рису особистості Петлюри підкреслює гетьман Павло Скоропадський, який у своїх спогадах кілька разів повторює, що хоч і був повалений “нібито під фірмою Петлюри” і “повинен мати на нього зуб”, все ж вважає його єдиним із соціалістичних діячів в Україні, який “у грошовому відношенні залишався чистою людиною” [14, с. 134.]. У кінці травня 1926 р. у листі до організаторів панахиди по загиблому головному отаманові у Берліні П. Скоропадський писав: “Прибуду вшанувати пам'ять небіжчика, позаяк-незважаючи на розбіжність наших шляхів – бачив у ньому щирого націоналіста. Перед одвертою могилою схилию голову” [15].

Ключову роль у житті головного отамана М. Василько відіграв у підготовці від'їзду Петлюри з Варшави через Будапешт до Парижу. Тільки завдяки авторитету в дипломатичних і державних колах дипломата М. Василька, його професійному досвіду можна було це здійснити. Документи про організацію цієї подорожі на першому етапі (Варшава – Відень – Будапешт) збереглися у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України: ф. 3518 – Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині, ф. 4456 – Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Швейцарії, ф. 3809 – особовому фонді Симона Петлюри. Тут відклалося листування Симона Петлюри з Миколою Васильком та Володимиром Сікевичем, Володимира Сікевича з Миколою Васильком. Епістолярій не лише уможливиле з'ясування точних дат, прізвищ, місця перебування С. Петлюри в Будапешті, але й дає підстави для встановлення авторства окремих документів, атрибутованих як “листування з генералом Санкевичем та міністром”. У справі з фонду Симона Петлюри в ЦДАВО України під таким заголовком відклалося листування з Петлюри з генералом Сікевичем та дипломатом-міністром Васильком.

Організацію переїзду лідера Директорії через Будапешт і короткотермінового там перебування було доручено, крім М. Василька, Голові Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині генералу-хорунжому В. Сікевичу. Залучення до акції генерала В. Сікевича не було випадковим. Зі свого боку М. Василько очевидно довіряв керівникові дипломатичної місії, знаючи його прихильне ставлення до Головного отамана.

Доручення з'ясувати умови перебування в Будапешті В. Сікевич отримав безпосередньо від С. Петлюри. “Генерале, до вас, певне, доходили вісті про необхідність, з огляду на стан мого здоров'я, змінити місце осідку. В зв'язку з цим доручаю Вам в'їздити у відповідних чинників політико-технічні умови мого переїзду” – писав С. Петлюра у листі від 29 жовтня 1923 року до генерала Сікевича [16, с. 566]. Підписання преліминарної угоди Польщі з радянською Росією в жовтні 1920 р. відгукнулося вимогою 1923 року радянської України до польських властей щодо заборони діяльності уряду УНР і видачі С. Петлюри як ворога народу. Залишатися в Варшаві, де він мешкав з листопада 1921 р. на конспіративних квартирах по вул. Мокотовській, 5 та вул. Жаблінській, 5 під прізвищем Полтавченко або псевдонімом Професор, Головному отаману ставало небезпечним. Водночас перебування С. Петлюри в Польщі не було вигідним і для колишніх союзників. У найближчому оточенні з'являлися радянські агенти і провокатори. Існував навіть план його викрадення або отруєння. Відтак потреба в ретельній конспірації була не надуманою. У листі до В. Сікевича він наполягав на забезпеченні згоди Начальника Держави М. Хорті на його приїзд до угорської столиці: “Мій віїзд звідси вимагає поінформування про це місцевих чинників, але необхідні кроки в цьому напрямку (я) зроблю тільки після того, як отримаю від Вас принципіальну згоду на переїзд Угорського уряду чи евентуально начальника держави” [16, с. 567]. С. Петлюра планував прибути з секретарем (без родини) і просив підшукати помешкання з двох кімнат (не в готелі) поблизу приміщення місії. Виконання доручення Головного отамана стало справою честі для генерала. Вже 4 листопада доповів С. Петлюри про деталі підготовки угорського та транзитних австрійського і чеського паспортів (необхідність надіслання фотографій та уточнення прізвищ, оскільки приїзд планувався інкогніто), а незабаром повідомив про “згоду тамошніх кругів” на приїзд лідера Директорії. 14 листопада до справи долучився М. Василько, до компетенції якого належали видатки Головного отамана за кордоном. Він тактовно просив з'ясувати вартість

житла, щоб "пан Головний Отаман міг жити з своїм секретарем, хоч і не розкішно, що не відповідало б його бажанню і звичкам, але все-таки відповідно своєму стану". Паспорт для Петлюри В. Сікевич мав отримати на ім'я Стефана Могили, В. Прокопович в'їжджав до Угорщини за власним прізвиськом. Головний отаман планував залишити Варшаву до Різдвяних свят.

Таким чином, упродовж жовтня-грудня 1923 р. В. Сікевич підготував перебування С. Петлюри в Будапешті, забезпечив необхідними документами, узгодив відповідні питання з угорським урядом, підшукав помешкання і отримав фінансування. Водночас від'їзд С. Петлюри із Варшави дав підстави В. Сікевичу для невтішних висновків. Він усвідомив невідворотність наближення фіналу діяльності місії й спробував отримати через американське посольство в Будапешті візу дипломатичного кур'єра. Однак отримання такої візи мало погоджуватися послом США в Берліні. Єдиною людиною, здатною допомогти в цій справі був М. Василько, до якого 15 грудня і звернувся Сікевич, мотивуючи наявністю в США "великої української колонії" та необхідністю поїздки кур'єра до Вашингтона на два-три тижні раз на два місяці для спілкування з українським представником Мишугою. Однак, ймовірно, через загострення хвороби (він страждав на важку форму астми) М. Василько не встиг допомогти колезі. Отримавши паспорти й необхідні документи, 30 грудня 1923 року Симон Петлюра разом із В. Прокоповичем виїхав з Варшави. На шляху до угорської столиці С. Петлюра і В. Прокопович зупинилися у Відні, де зустріли 1924-й рік у колі українських емігрантів: родин П. Чижевського, Є. Чикаленка та ін.

2 січня Головний отаман з'явився в помешканні Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Будапешті, на Margitpark, 53. В. Сікевич передав йому 4 млн угорських крон, надісланих М. Васильком. Деякий час Симон Петлюра перебував в угорській столиці як керівник прес-бюро місії, зупинившись у приватному помешканні. Перебування в Будапешті С. Петлюра розглядав як "тимчасове", передбачаючи виїхати "у більш відповідне місце". Йшлося про Рим або Париж. З'ясувати можливість виїзду до Італії С. Петлюра доручив В. Сікевичу, зважаючи на його добрі стосунки з місцевою владою, котра з огляду на спільність ідеологічних засад із тодішньою італійською диктатурою могла посприяти в цій справі. 2 лютого для забезпечення його перебування в угорській столиці В. Сікевич отримав від М. Василька наступні 4 млн крон. Для детальної розмови й обговорення планів вибору остаточного місця осідку Головного отамана до Будапешту навідувався, щойно одужавши від хвороби, М. Василько. Там було прийнято рішення щодо "більш відповідного місця", яким мав стати Париж.

4 серпня 1924 р. несподівано, по дорозі до Швейцарії, М. Василько помер. Це було болючою втратою для Симона Петлюри і УНР. У листі від 7 серпня 1924 р. До М. Шумицького він писав: "Смерть М. Василька мене приголомшила і вибила з рівноваги, позбавивши мене і того матеріального ґрунту, на якому я за останні два роки стояв..." [16, с. 554]. У листі до В.І. Кедровського Петлюра визнає, що тільки завдяки Миколі Васильку він зумів емігрувати за кордон і там жити: "...я виїхав за кордон тільки завдяки грошовій допомозі М. Василька, який зробив це тільки завдяки патріотичним мотивам; на ці кошти – про них наші громадяни були поінформовані ще скоріше – я жив до смерті М.В. Він повинен був приїхати до мене, що створить постійний фонд для моєї діяльності за кордоном – але все це неочікувано обірвалося..." [1, с. 434].

Важко відповісти на питання, що насправді єднало ці дві видатні постаті. Але заперечити той факт, що М. Василько бачив в особі Петлюри патріота, полум'яного борця за свободу і незалежність України, не можна. Підтвердження цієї думки можна знайти у М. Омеляновича-Павленка, який мав свою негативно-суб'єктивну думку про Петлюру: "В Берліні (1922 р.) покійний барон Василько багато разів доводив мені, що С.В. Петлюра в умовах тогочасної ситуації з'являвся єдиною фігурою, біля якої він міг планувати свої політичні ходи" [17, с. 506].

Отже, попри цілком природні розбіжності в оцінці постатей М. Василька і С. Петлюри, сучасна вітчизняна історіографія визнає, що це були видатні діячі Української революції. Абсолютно різні за походженням, ідейним світоглядом, ментальністю, баченням шляхів побудови і реконструкції української державності. Саме на ниві і творення цієї державності перетнулися шляхи нащадка баронського роду, аристократа, великого землевласника, видатного дипломата, людини консервативно-ліберальних поглядів Миколи Василька і Симона Петлюри – вихідця з української козацько-священницької родини, діяча з типовою біографією революціонера, талановитого журналіста та пропагандиста, українського соціал-демократа, волею обставин і часу покликаного стати першим військовим міністром, а згодом і головним отаманом військ УНР, який рішуче позбавився федералістських поглядів і став переконаним самостійником. Кожен з них зробив свій вклад у розбудову і втілення своєї заповітної мети – самостійної незалежної України.

Джерела та література

1. Главный отаман . В плену несбыточных надежд / Под ред. М. Поповича, В. Мироненко. – М.; СПб. : Летний сад, 2008. – 479 с.
2. Стрельський Г. В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.) : біогр. довід. / Г. В. Стрельський. – К., 2000. – 48 с.
3. Ляхоцький В. Микола Василько: парадокси пам'яті та забуття / В. Ляхоцький // Україна дипломатична: науковий щорічник. – Вип. II. – К., 2002. – С. 475–486.
4. Господин А. Три визначні дипломати: граф М. Тишкевич, князь І. Токаржевський-Карашевич і барон М. Василько / А. Господин. – Вінніпег, 1989. – 39 с.
5. Чикаленко Є.Х. Щоденник, 1919–1920. / Є. Чикаленко. – Київ-Нью-Йорк : Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – 640 с.
6. Balan T. Bucovina in razboiul mondial / T. Balan // Codrul Cosminului. – Cernauti, 1930. – P. 20, 24.
7. Онацький Є. По похилій площі (записки журналіста і дипломата) / Є Онацький. – Мюнхен: Дніпрова Хвиля, 1969. – Т.2. – 262 с.
8. Соловійова В. В. Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917–1921 рр. : монографія / В. В. Соловійова; НАН України, Ін-т історії України. – К. ; Донецьк, 2006. – 393 с.

9. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920 pp.) / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2007. – 632 с.
10. Dzięwanowski M. K. Joseph Pilsudski: A European Federalist / M. Dzięwanowski. – Stanford, 1969. – 376 s.
11. Петлюра С. Статті. Листи. Документи / Симон Петлюра. – Нью-Йорк, 1956. – Т. 1. – 480 с.
12. Нариси з історії дипломатії України / О.І. Галенко, Є.Є. Камінський, М.В. Кірсенко та ін.; Під ред. В.А. Смоляка : НАНУ, Ін-т історії України НАНУ. – К. : Вид. дім "Альтернативи"— К., 2001. – 736 с.
13. Шульгін О. Симон Петлюра та його закордонна політика / О. Шульгін // Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879-1926). – Прага, 1930. – С. 172–176.
14. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / Павло Скоропадський. – Київ, Філадельфія, 1995. – 495 с.
15. Тризуб. – 1926. – Ч. 35-36. – С. 50.
16. Петлюра Симон. Статті. Листи. Документи / С. Петлюра. – К. : ПП Сергійчук М.І., 2006. – Т. IV. – 704 с.
17. Омелянович Павленко М. Спогади командира (1917-1920): Документально-художнє видання / Упоряд. : М. Ковальчук. – К.: Темпора, 2007. – 608 с.

Kostishyn E. I., Sheremeta O. M. Political cooperation and personal relationships between Nicholas Vasylo and Simon Petlyura

The peculiarities of the political relations of the famous diplomat Nicholas Vasylo and Chief Ataman troops UNR Simon Petlyura in the interwar period, highlights the main directions of cooperation aimed at protecting the national interests of Ukrainian people, were shown their contribution to the development of Ukrainian foreign policy defined by the facts that influenced the decision on signing the Warsaw Pact, the role of M. Vasylo in preparation for S. Petliuras moving abroad and creation of conditions for further stay in emigration.

Key words: *Simon Petlyura, Nicholas Vasylo, power, diplomat, public policy, parliament, the Ukrainian state.*

Костишин Е. И., Шеремета О. М. Политическое сотрудничество и личные отношения Николая Василька и Симона Петлюры

Раскрыты особенности политических взаимоотношений известного дипломата Николая Василька и главного атамана войск УНР Симона Петлюры в межвоенный период, освещены основные направления их сотрудничества ориентированные на защиту национальных интересов украинского населения, определены факты которые повлияли на принятие решений о подписании Варшавского договора, показана роль М. Василька в подготовке переезда С. Петлюры за границу и создание условий для дальнейшего его пребывания в эмиграции.

Ключевые слова: *Симон Петлюра, Николай Василько, власть, дипломат, государственная политика, парламент, Украинское государство.*